

Затверджено на засіданні кафедри початкової освіти
(протокол №12 від 06 травня 2021 р.)
Затверджено на засідання Вченої ради Педагогічного
інституту (протокол №5 від 20 травня 2021 р.)

ЗВІТ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (НАУКОВОЇ ТЕМИ)

Назва дослідження (наукової теми): Нова стратегія професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах євроінтеграції

ПІБ керівника наукового дослідження (наукової теми): Бондаренко Геннадій Леонідович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової освіти

Регістраційний номер в УкрІНТЕІ: 0116U002963

Структурний підрозділ: Педагогічний інститут

Термін виконання: 05.2016 – 05.2021

Список виконавців:

Геннадій БОНДАРЕНКО
Тетяна МІЄР
Людмила НЕЖИВА
Олена ЛІННІК
Світла ДУБОВИК
Олена ВАЩЕНКО
Світлана ПАЛАМАР
Леся ПОРЯДЧЕНКО
Наталія ВИШНІВСЬКА
Людмила РОМАНЕНКО
Ірина СУХОПАРА
Олександра ШКУРЕНКО
Ніна РУДЕНКО
Роксолана ШПІЦА
Катерина РОМАНЕНКО

Київ – 2021

РЕФЕРАТ

Обсяг звіту становить 43 с., він складається із 3 рис., списку публікацій за результатами дослідження: фахових публікацій, розділів монографій, статей у Scopus, WoS, збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, підручниках, навчально-методичних посібниках.

Ключові слова: нова стратегія підготовки педагога, інноваційні стратегії сучасної освіти (відкрита освіта), освітні парадигми, освітній простір, поліпарадигмальна стратегія, диджиталізація освітнього процесу, технологізація освітнього процесу, професійна підготовка педагога, теоретико-методичні засади, науково-методичне забезпечення, змістово-технологічний інструментарій, ціннісні орієнтації, європейський досвід, євроінтеграція, початкова освіта.

Основні конструктивні та техніко-економічні показники: відповідність результатів науково-дослідної роботи сучасним досягненням педагогічної, психологічної наук; потребам держави щодо рівня сформованості професійної компетентності згідно з державними вимогами чинного Стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 - Початкова освіта, Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти».

Ступінь впровадження: монографії, посібники, методичні рекомендації, наукові статті у фахових виданнях, у наукометричних базах Scopus та WoS, тези виступів на науково-практичних конференціях і семінарах міжнародного і всеукраїнського рівнів, освітньо-професійні програми підготовки вчителів початкової школи.

Ефективність дослідження: науково-методичні положення дослідження впроваджено в освітній процес підготовки вчителів початкової школи Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Галузь використання: освіта, педагогіка, психологія, теорія та методика навчання (початкова освіта).

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ДО - дошкільна освіта
ЕНК - електронний навчальний курс
ЄС - Європейський Союз
ЗВО - заклад вищої освіти
ЗДО - заклад дошкільної освіти
ЗК - загальні компетентності
ЗЗСО - заклад загальної середньої освіти
ІКТ - інформаційно-комунікаційні технології
НВК - навчально-виховний комплекс
НДЛ - науково-дослідна лабораторія
ННЦ - навчально-науковий центр
НП - навчальний план
НУШ - Нова українська школа
ОПП - освітньо-професійна програма
ПО - початкова освіта
РВО - рівень вищої освіти
РПНД - робоча програма навчальної дисципліни
СПП - скорочена програма підготовки
ФК - фахові компетентності
ШДС - школа - дитячий садок

ВСТУП

Актуальність дослідження. Основоположні принципи модернізації вищої педагогічної освіти визначено у Законах України: «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2014); Концепціях: національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015), «Нова українська школа» (2016), розвитку педагогічної освіти (2018); Державному стандарті початкової освіти (2018).

Вироблення нової стратегії підготовки фахівців із педагогічної освіти в Україні зумовлено як внутрішніми потребами та поступом до інтеграції в європейський освітній простір. Швидкі зміни в розвитку суспільства, що пов'язані з розвитком інформаційних технологій, науки, техніки та культури зумовлюють необхідність формування новітніх підходів до підготовки до освіти людини. Євроінтеграційний поступ України актуалізує уточнення спільностей і відмінностей задля прогнозування та створення єдиного освітнього простору в умовах глобальних викликів і непередбачуваних змін. На часі створення системи підготовки педагогічних кадрів для закладів загальної середньої освіти, що забезпечує кожній людині умови для отримання якісних знань і способів діяльності, вартісних у змінному світі, а також формування здатності і готовності до самовдосконалення та самореалізації впродовж життя. Як науковий, так і практичний інтерес становить пошук магістралей підготовки фахівців з освітньої галузі, спроможних до креативного вирішення професійних завдань, критичного осмислення фактів і явищ, здатних працювати в команді й готових до вирішення майбутніх викликів.

На сучасному етапі розвитку системи освіти на державному й науковому рівнях розробляється нова філософія освіти, в основі якої лежить принцип гуманізму та орієнтація на дитиноцентризм в освіті. Такий підхід безпосередньо впливає як на сам процес професійної підготовки вчителів, так і на розвиток їхніх ціннісних орієнтацій,

установок, а відповідно, і на мету, зміст, методи здійснення освітньої діяльності.

Об'єкт дослідження: процес професійної підготовки вчителя початкової школи у вітчизняному та європейському освітніх просторах.

Предмет дослідження: організаційне та змістово-технологічне забезпечення професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах євроінтеграції.

Мета дослідження: на основі цілісного вивчення й узагальнення вітчизняного та європейського досвіду визначити, обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність нової стратегії професійної підготовки вчителя початкової школи.

Основні завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у вітчизняній та зарубіжній теорії та практиці.
2. Визначити та обґрунтувати інноваційні практики професійної підготовки вчителя початкової школи в українському та європейському освітніх просторах.
3. Упровадити організаційний та змістово-технологічний інструментарій професійної підготовки вчителя початкової школи з урахуванням кращих інноваційних практик вітчизняного та європейського досвіду.
4. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність упровадженого організаційного та змістово-технологічного інструментарію професійної підготовки вчителя початкової школи.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз, синтез, конкретизація, структурування, моделювання, узагальнення, систематизація; *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, бесіда, опитування, тестування, самооцінювання; педагогічний експеримент; *математичної статистики* для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних, обробки

результатів експерименту та реєстрації результатів дослідження – групування, таблиці, рисунки, діаграми.

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ

Модернізація освіти відбувається в контексті осмислення таких дилем як динаміка вивіщення суспільної свідомості, зміна запитів на ринку праці, надання якісних освітніх послуг, що узгоджуються із соціальним замовленням, слугують задоволенню індивідуальних освітніх потреб, забезпечують рівний доступ до освіти впродовж всього життя людини з одного боку, та формування в майбутніх педагогів компетентностей, потрібних для працевлаштування, кар'єрного зростання в глобалізованому освітньому просторі, морального задоволення від самореалізації в освітній галузі, з іншого. Слід враховувати й те, що світ, у який планується імплементувати той чи інший спосіб модернізації освіти, є відкритою соціальною системою, яка одночасно має нормативно-правову скоординованість, виявляє здатність до самоорганізації, зазнає впливу змінних ситуацій глобального й локального характеру, певним чином реагує на психологічно стабілізуючі та дезорієнтуючі інформаційні потоки.

У цьому контексті вивчення досвіду, набутого іншими країнами під час модернізації власних систем освіти, є цінним, необхідним і бажаним. Аналіз цього досвіду розширить наші знання про можливі способи модернізації освіти, сприятиме ознайомленню з теоретичними і практичними напрацюваннями фахівців інших країн, засвідчуватиме про особливості того чи іншого способу модернізації освіти чи її структурного компонента, виявлятиме переваги та недоліки певних інноваційних нововведень. Осмислення здобутків інших країн, зокрема країн Європейського Союзу щодо професійної підготовки майбутніх учителів, розглядаємо як необхідну умову: розуміння природи феномену

«організація початкової освіти в глобалізованому світі»; оптимально доцільної її модернізації; встановлення відповідності між модернізаційними процесами в початковій школі та процесом підготовки майбутніх її вчителів, які готові виконувати нові професійні ролі та ефективно діяти в умовах глобальних викликів і суспільних трансформацій.

I етап

Аналітико-констатувальний

(2016 – 2017 рр.)

Основні результати аналітико-констатувального етапу:

Схарактеризовано багатовимірність і міжпарадигмальність цілей підготовки педагогів у сучасному науковому дискурсі – у площині філософії, методології педагогічної науки та модерних освітніх практик.

Уточнено поняття:

▪ *«поліпарадигмальна стратегія підготовки педагога»* яке розглядаємо, як магістральний план розбудови педагогічної місії і візій на основі синергії освітніх парадигм, адекватних часові та потребам людини (на всіх етапах її розвитку), технологічному розвитку суспільства, що ґрунтується на продуктивних цільових, ціннісних, організаційних, змістово-технологічних сегментах професіоналізації майбутнього фахівця;

▪ *«нова стратегія підготовки педагогів»* - магістральний план розбудови місії і візій, адекватних часові та потребам людини (на всіх етапах її розвитку), технологічному розвитку суспільства, що ґрунтується на продуктивних цільових, ціннісних, організаційних, змістово-технологічних сегментах освіти особистості впродовж життя;

▪ *«особистісно-професійна стратегія підготовки педагогів»* – це комплекс взаємопов'язаних між собою умов, що ґрунтуються на базових моральних, соціальних цінностях і забезпечують піднесення особистісно

та професійно значущої їхньої готовності до продукування нових знань і використання їх у змінному освітньому середовищі, здійснення рефлексії особистісно-професійного зростання під час пошукової діяльності;

Проаналізовано змістовий і процесуальний напрями професійної підготовки педагога в Україні та ЄС з метою розроблення процесуальної моделі та оптимізації змісту цієї підготовки з урахуванням сучасних освітніх інновацій у галузі вищої педагогічної освіти.

Виявлено суперечності між:

- потребою сучасного українського суспільства у випереджувальному розвитку освітньої системи в цілому та закладу вищої освіти як її складника зокрема, відсутністю наукових напрацювань із проблеми професійної підготовки педагога в умовах євроінтеграції;

- потребою освітнього ринку у висококваліфікованих педагогах, здатних функціонувати в умовах європейської інтеграції, та недостатньою умотивованістю молоді щодо вибору педагогічної професії, що обумовлено соціальним та економічним підґрунтям;

- необхідністю неперервної модернізації професійної підготовки педагогах та готовністю системи вищої педагогічної освіти України реагувати на інноваційний характер змін у глобальному освітньому просторі.

У процесі реалізації завдань I етапу дослідження визначено тенденції підготовки педагога в Україні та ЄС, відмінності у реалізації:

- Запровадження відбору претендентів, мотивованих стати педагогами: відбір на етапі вступу до ЗВО; відбір на етапі допуску до роботи вчителем.
- Урізноманітнення шляхів здобуття педагогічної спеціальності: бінарна модель професійної підготовки; унітарна модель професійної підготовки; диференційована модель професійної підготовки.

- Диджиталізація професійної підготовки педагога: упровадження уніфікованої цифрової рамки компетентностей педагога, автономія ЗВО у визначенні цифрових компетентностей педагога.
- Посилення практичної підготовки майбутніх педагогів: упровадження паралельної моделі професійної підготовки; упровадження послідовної моделі професійної підготовки.
- Упровадження інтегрованого навчання в освітні програми: інтегрування на основі ПРН та логіко-структурної матриці; інтегрування вивчення теоретичних дисциплін та практики.

II етап

Теоретико-моделювальний

(2018 – 2019 рр.)

Обґрунтовано теоретичні засади реалізації полістратегіальності професійної підготовки учителя початкових класів в умовах євроінтеграції. Полістратегіальні тенденції розглядаємо через чотири змістові лінії: філософську, нейрофізіологічну, психологічну й педагогічну. Філософською змістовою лінією акцентовано увагу на законі відтворення суспільства та на відтворенні людини як Людини освіченої, наділеної такою якістю, як освіченість (уміння адекватно та відповідально діяти в умовах постійних змін та розширення знань). У контексті нейрофізіологічної змістової лінії значущими постають нейропсихічні основи здійснення людиною неперервної освіти. Адже рівень розвитку мислення залежить як від швидкості оброблення інформації в сенсорних системах мозку, так і від генетично переданої та набутої людиною різноманітності ознак і образів у вигляді кодованої інформації, яка зберігається в нейроструктурах пам'яті. Психологічною змістовою лінією акцентовано увагу на становленні й структуруванні індивідом власного внутрішнього світу протягом усього життя, який як об'єктивно-суб'єктивна цілісна реальність виявляється у часовому й просторовому

вимірах, характеризується саморозвитком (самоорганізацією) як атрибутивною ознакою. Відповідно, освіта впливає на внутрішній світ людини й виявляється в русі – від прийняття чи формулювання мети до її досягнення, від незнання до знання, від некомпетентності до компетентності. Педагогічна складова полістратегіальних тенденцій розглядається через зміст освіти як аналог соціального досвіду та характеризується постійними змінами, що відображаються в змісті освіти з урахуванням можливостей тих, хто навчається (І. Лернер); самоцінність (В. Кремень); цілеспрямований послідовний процес, що супроводжує все людське життя, а і як закономірність суспільного розвитку, у якому процес освіти кожного індивіда є самоцінністю й основним ресурсом створення справді гуманістичного суспільства (В. Олійник); людинотворча функція освіти (С. Гончаренко).

Визначено загально-спрямувальні напрями модернізації професійної підготовки вчителя початкових класів в Європі та Україні, а саме: розроблення змістово-технологічного інструментарію (освітньо-професійні програми, навчальні плани, робочі навчальні програми, програми практик, ротаційна модель виробничої практики); застосування сучасних освітніх технологій в освітньому процесі під час навчання у Центрі саморозвитку та самопізнання, Медіацентрі педагога (іноземна мова), Навчальній лабораторії творчої педагогіки, Центрі інноваційних освітніх технологій (ICR-клас); поєднання очного та дистанційного навчання (розроблення цифрового інструментарію, контенту електронних навчальних курсів, застосування освітнього середовища м. Києва); організація партнерства між Педагогічним інститутом Київського університету імені Бориса Грінченка та закладами вищої педагогічної освіти, закладами загальної середньої освіти, районними відділами освіти, центрами професійного розвитку педагогічних працівників, громадськими освітніми організаціями (практичні заняття на базах закладів загальної середньої освіти, партнерські заняття, залучення

вчителів початкових класів НУШ, переможців премії Global Teacher Prize Ukraine до гостьових лекцій, взаємодія зі стейкхолдерами).

Систематизовано інноваційний освітній інструментарій підготовки вчителів в Україні та ЄС: форми, технології, методи, засоби. З'ясовано, що професійна підготовка вчителя початкової школи розглядається в країнах Європи як:

1) спосіб:

- спосіб забезпечення суспільства висококваліфікованими конкурентоспроможними кадрами;
- один із ймовірних способів посідання лідерської позиції у світовому економічному просторі, що, у свою чергу, забезпечуватиме інноваційний розвиток економіки й суспільства;

2) засіб:

- засіб реалізації євроінтеграційних процесів в освіті, зокрема: побудови єдиного європейського простору та виміру освіти;

3) процес:

- процес, що здійснюватися з урахуванням реформаційних перетворень початкової школи, спричинених соціально-економічним розвитком країни;
- процес, що вибудовується на основі розроблення нових концептуальних підходів, які стосуються як розвитку початкової освіти, так і професійної підготовки вчителів, котрі реалізовуватимуть інноваційні перетворення в початковій школі;
- процес, яким передбачено якісний перехід від інструктивних до конструктивних методів навчання, орієнтованих на активну творчу та самостійну діяльність студентів, зокрема, виконання дослідницьких завдань, розв'язання проблемних ситуацій, участь у диспутах, виконання творчих робіт тощо.

Модернізованим змістом професійної підготовки вчителів початкової школи в країнах Європи передбачено:

1) переорієнтацію навчальних програм відповідно до європейських стандартів, спрямованих на посилення інтеграції теоретичних дисциплін педагогічного циклу;

2) підвищення уваги до: а) методичної підготовки; б) педагогічної практики.

Професійна підготовка вчителів початкової школи зазнає модернізації і як процес, що здійснюється в країнах Європи.

Модернізаційні процеси:

- спрямовано на забезпечення широкого діапазону спеціальних знань, набуття практичного досвіду, забезпечення неперервності професійної підготовки вчителів початкової школи;

- підпорядковано меті постійного зростання й розвитку професійних навичок та вмінь учителів початкової школи;

- реалізовано у тісній співпраці університетів зі школами та місцевими органами освіти, які відповідають за професійну підготовку вчителів.

У країнах Європи серед основних форм організації навчання студентів домінують лекція, семінар, дискусія, самостійна робота, лабораторна робота, практична робота. Вибір методів викладання узгоджується з метою і завданнями освітнього процесу. Так, наприклад, в Австрії серед форм і методи організації навчання переважають лекція, тренінг, тьюторське (індивідуальне) заняття, консультаційне заняття, семінар у невеликих групах, практичне заняття, проект, практика, моделювання, рольові та дидактичні ігри, драматизація, дебати, мікровикладання, аналіз ситуацій, евристичні, мозковий штурм, дискусія, дослідницьке завдання, проблемне навчання; на Кіпрі - лекція (очна / дистанційна), чат, відеочат, форум, письмовий іспит, методична консультація, практика, моделювання (педагогічної діяльності), спостереження у шкільному середовищі, дискусія, розв'язання проблемних ситуацій; в Німеччині - лекція, семінар, тренінг, колоквиум, практика, самостійна робота, консультації (тьюторіал), дистанційне

навчання, проєкт, кооперативний, проблемний, ситуаційний, дослідницький, рефлексія; у Фінляндії - лекція, семінар, просемінарська робота, есе, практичне заняття, консультація, самостійна робота, практика, проблемне заняття, проєктна діяльність, традиційні методи, альтернативні методи, інноваційні, наочні та практичні, ділова гра, драматико-педагогічний метод, метод ток-шоу, метод мікрофону, метод «кейс-стаді»; у Франції - лекція з проблемною ситуацією, семінар, самостійна робота, практичне заняття, практика, дискусії, вправи (діалогічного характеру, експериментальні), аналіз педагогічних ситуацій, проблемні методи, метод демонстрації відеофільмів, моделювання, мікровикладання, рольові ігри, методика «Двійник» (фр. Le Sosie); у Польщі - dystansowe e-learning, лекція, семінар, практичні заняття, дистанційне навчання, інформаційний та проблемний виклад, пояснення, дидактична гра (ситуаційна), дидактична дискусія, вправи, перегляд фільмів / телепередач, методи проблематизації, продукування ідей, методи розвитку аналітичного мислення, дослідницькі, евристичний метод.

Серед методів контролю результатів навчання перевага надається письмовим роботам, письмовим екзаменам та проведенню тестування. Проведення практики в освітніх закладах Європи реалізовується з дотриманням принципу неперервності, що, у свою чергу, спричинює організацію практики як системи, складники якої реалізуються на кожному році студентського навчання.

Також у країнах Європи значну увагу приділено запровадженню моніторингу й оцінці ефективності системи професійної підготовки вчителя початкових класів. Зазначене реалізується на основі гнучких моделей фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи, тобто на основі реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Зокрема в країнах Європи передбачено:

- розроблення та впровадження критеріїв і форм перевірки якості професійної підготовки вчителів, застосування яких спрямоване на вдосконалення освітнього процесу;
- забезпечення державно-громадського контролю за якістю підготовки вчителів;
- інформування суспільства про ефективність професійного навчання вчителів, здійсненого у тому чи іншому закладі вищої освіти;
- розвиток академічної мобільності, що забезпечує збагачення змісту педагогічної освіти у контексті залучення викладачів і студентів до участі в європейських програмах із метою: активізації й поглиблення вивчення європейського досвіду; пошуку шляхів розв'язання актуальних проблем, які стосуються поліпшення якості шкільної й педагогічної освіти.

Процес оцінювання професійної підготовки вчителя початкової школи в країнах Європи здійснюється з використанням таких критеріїв, як: ґрунтовність володіння знаннями з фундаментальних дисциплін, які створюють ядро Національного курикулуму освіти; сформованість умінь управляти власними діями під час здійснення педагогічної діяльності (зокрема це дії з планування, моніторингу і оцінювання, викладання й керування освітнім процесом у класі) та організувати й управляти навчальною діяльністю учнів.

Розроблено процесуальну модель нової стратегії підготовки педагога в умовах євроінтеграції (автор Т. Мієр), що складається з блоку теоретичних засад, блоку педагогічних засобів та результативного блоку. Блок теоретичних засад включає такі структурні компоненти: мету (професійно-особистісний та результативно-резонансний напрями поліпарадигмальної стратегії підготовки педагога в умовах євроінтеграції); полістратегіальні тенденції (змістові лінії: філософська, нейрофізіологічна, психологічна, педагогічна); поліпарадигмальність

педагогічної реальності (антропологічна парадигма, студентоцентризм, парадигма сталого розвитку); наукові підходи (системний, особистісний, ціннісно орієнтований, середовищний, діяльнісний, дослідницький, компетентнісний, матрично-тестовий); принципи (гуманізації, розвитку, поточного діагностування, перманентного цілепокладання, доцільного різноманіття педагогічних засобів, полісуб'єктної взаємодії, практико орієнтованого навчання, міжнародної академічної мобільності); напрями поліпарадигмальної стратегії підготовки педагога в умовах євроінтеграції (професійно-особистісний, результативно-резонансний). Блок педагогічних засобів включає засоби професійно-особистісного розвитку викладача (навчання в НДЛ та ННЦ за різними модулями, міжнародне стажування, обмін досвідом відповідно до міжнародних угод, участь у міжнародних проєктах / тренінгах, методичні зустрічі професійного зростання, конкурс відкритих занять «Open Space», публікації у НМБ Scopus та Web of Science тощо) та засоби професійно-особистісного становлення студента (навчання за оновленими ОПП; щорічне цільове проходження різних видів педагогічних практик; формування ЗК, ФК у Центрі самопізнання та саморозвитку, Центрі інноваційних освітніх технологій, удосконалення практичних умінь у Навчальній лабораторії творчої педагогіки, на базах державних та приватних ЗЗСО, академічна мобільність). Результативний блок складається з продуктів матеріальних (ОПП, РПНД, підручники, навчальні посібники, ЕНК, авторські методики, моделі, тренажери, ротаційна модель та дидактичний супровід педагогічної практики, наставницькі сесії, монографії) та продуктів нематеріальних (персональний освітній простір розвитку студента, який формується із засобів професійно-особистісного становлення відповідно до індивідуальних здібностей, інтересів, потреб, можливостей, досвіду).

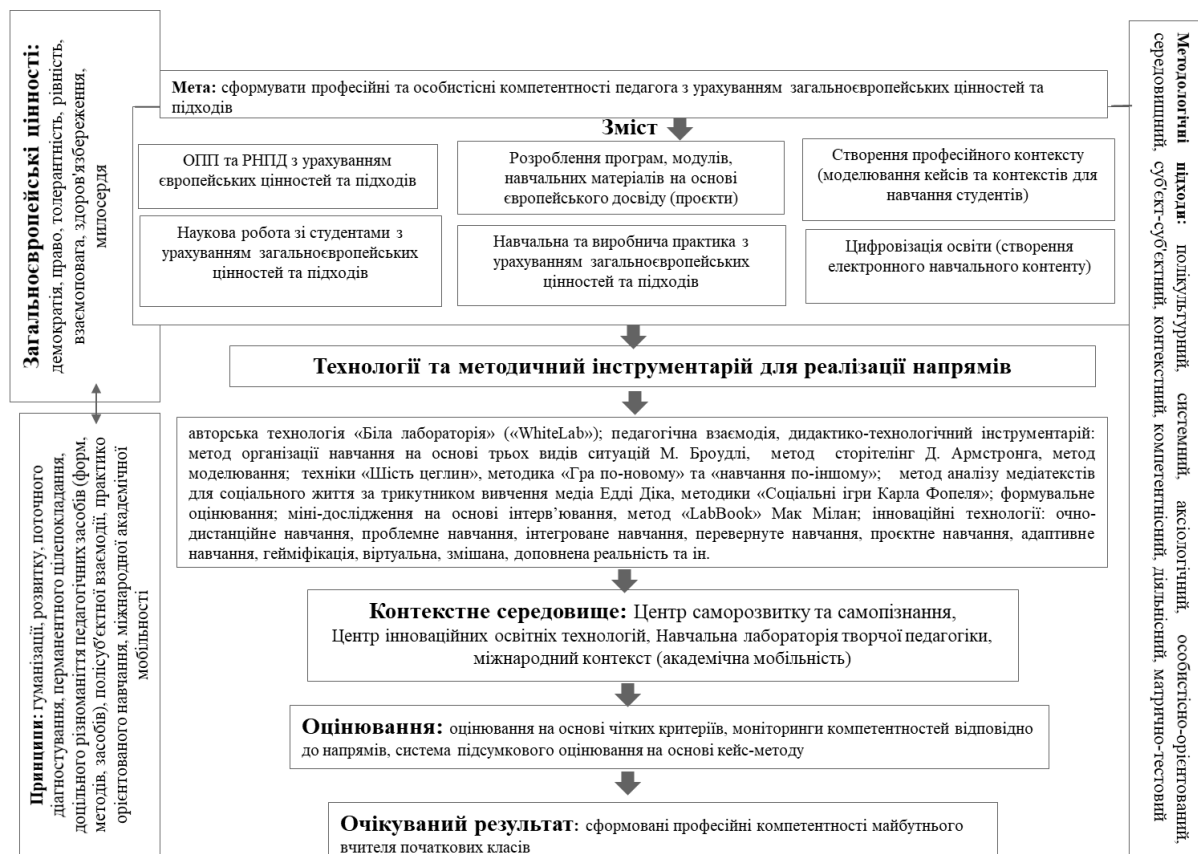

Рис.1. Процесуальна модель поліпарадигмальної стратегії підготовки педагога в умовах євроінтеграції (автор Т. Міср)

Розроблено структурно-функціональну модель професійно-особистісного становлення вчителя початкових класів (автор О. Ліннік), що включає мету (сформувані професійні та особистісні компетентності педагога з урахуванням загальноєвропейських цінностей та підходів); принципи (гуманізації, розвитку, поточного діагностування, перманентного цілепокладання, доцільного різноманіття педагогічних засобів, полісуб'єктної взаємодії, практико орієнтованого навчання, міжнародної академічної мобільності); загальноєвропейські цінності (демократія, право, толерантність, рівність, взаємоповага, здоров'язбереження, милосердя); методологічні підходи (полікультурний, системний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, середовищний, суб'єкт-суб'єктний, контекстний, компетентнісний, діяльнісний, матрично-тестовий); зміст (розроблення ОПП та НП з урахуванням

європейських цінностей та підходів, розроблення РПНД, модулів, навчальних матеріалів на основі європейського досвіду, створення професійного контексту (моделювання кейсів та контекстів для навчання студентів), розроблення нових підходів до наукової роботи зі студентами з урахуванням загальноєвропейських цінностей, розроблення програм навчальної та виробничої практик з урахуванням загальноєвропейських цінностей та підходів, цифровізація освітнього процесу (створення електронного навчального контенту). Окрім того, модель розкриває технології та методичний інструментарій для реалізації напрямів (авторська технологія «Біла лабораторія» («WhiteLab»); педагогічна взаємодія, дидактико-технологічний інструментарій: метод організації навчання на основі трьох видів ситуацій М. Броудлі, метод сторітелінг Д. Армстронга, метод моделювання; техніки «Шість цеглин», методика «Гра по-новому» та «навчання по-іншому»; метод аналізу медіатекстів для соціального життя за трикутником вивчення медіа Едді Діка, методики «Соціальні ігри Карла Фопеля»; формувальне оцінювання; міні-дослідження на основі інтерв'ювання, метод «LabBook» Мак Мілан; інноваційні технології: очно-дистанційне навчання, проблемне навчання, інтегроване навчання, перевернуте навчання, проєктне навчання, адаптивне навчання, гейміфікація, віртуальна, змішана, доповнена реальність та ін.). Важливим структурним компонентом моделі є контекстне середовище (навчання студентів у Центрі саморозвитку та самопізнання, Центрі інноваційних освітніх технологій, Навчальній лабораторії творчої педагогіки, міжнародний контекст (академічна мобільність). Структурний компонент моделі – оцінювання – визначає здійснення оцінювання на основі чітких критеріїв, моніторингу сформованості компетентностей відповідно до напрямів, систему підсумкового оцінювання на основі кейс-методу. Очікуваний результат моделі – це сформовані професійні компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Рис.2. Структурно-функціональна модель професійно-особистісного становлення вчителя початкових класів (автор О. Ліннік)

Розроблено ротаційну модель виробничої практики для студентів ОПП 13.00.01 Початкова освіта (автори О. Котенко, Г. Бондаренко, Н. Вишнівська), що була спрямована на забезпечення готовності майбутнього вчителя початкових класів до реалізації Концепції «Нова українська школа» і Державного стандарту початкової освіти. Нова ротаційна модель виробничої практики (51 кредит) передбачала максимальне занурення (упродовж навчального року) майбутніх педагогів в реальне професійне середовище адаптаційно-ігрового та основного циклів початкової освіти у ЗЗСО різних типів і форм власності (школи-дитячі садки (ШДС), навчально-виховні комплекси (НВК), спеціалізовані школи, інклюзивні класи, приватні заклади освіти); враховувала формування загальних і професійних компетентностей, якими має оволодіти майбутній педагог відповідно до Професійного

стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»; передбачала здійснення психолого-педагогічного та методичного супроводу студентів, проведення наставницьких сесій, вироблення творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності; створення портфоліо особистісно-професійного зростання студента; поглиблення вмінь реалізовувати сучасні методики, технології навчання освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти, Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, застосування різних форм онлайн-комунікації та інструментарію дистанційного навчання; розвиток професійної рефлексії тощо.

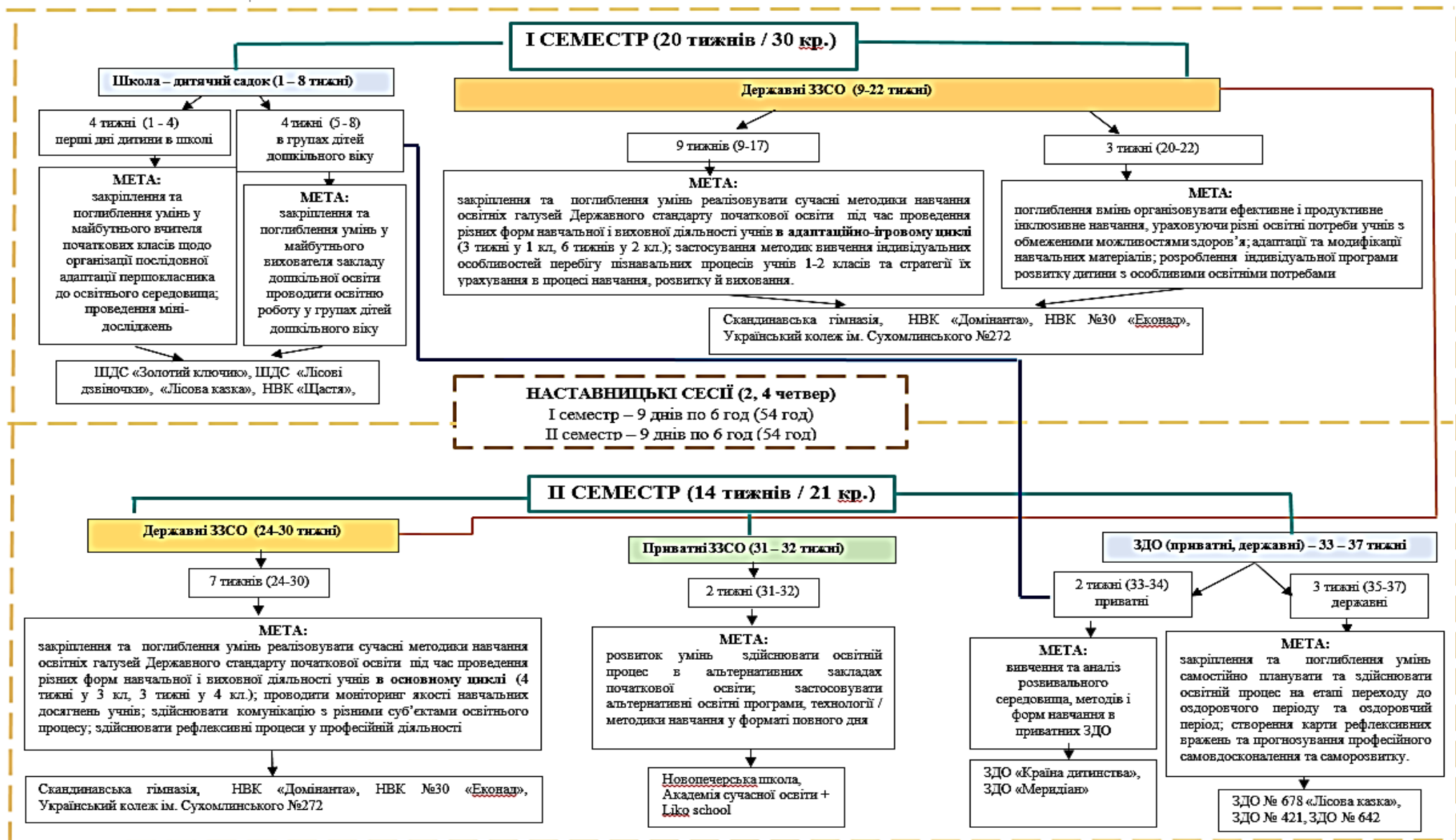

Рис. 3. Ротаційна модель виробничої практики 4 курс, ОПП 013.00.01 Початкова освіта (автори: О. Котенко, Г. Бондаренко, Н. Вишнівська)

Означена модель виробничої практики реалізує такі підходи, як компетентнісний, студентоцентрований, навчання на дослідницькій основі та враховує фінський досвід організації педагогічної практики, за якої студенти виробляють розуміння освітньої практики в її систематичній міждисциплінарній сутності, а також набувають уміння розробляти, проводити й презентувати власні дослідження практичних і теоретичних аспектів освіти.

Визначено змістово-технологічний інструментарій професійної підготовки вчителя початкових класів в умовах євроінтеграції (ОПП 013.00.01 Початкова освіта першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, РПНД, програми практик, дистанційний інструментарій (ЕНК), розроблено Т.Мієр авторську технологію «Біла лабораторія» («WhiteLab»).

III етап

Формувально-узагальнювальний

(2020 – 2021 рр.)

Упроваджено процесуальну модель нової стратегії підготовки педагога в умовах євроінтеграції та структурно-функціональну модель професійно-особистісного становлення вчителя початкових класів. Результати експериментальних досліджень показали, що означені моделі є ефективними, сприяють реалізації нової освітньої стратегії підготовки вчителя початкових класів, визначають доцільний організаційний та змістово-технологічний інструментарій професійної підготовки педагога, який здатний розв'язувати складні завдання та освітні проблеми, що передбачають ефективну наскрізну організацію навчання, виховання і розвитку здобувачів початкової освіти відповідно до освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти, партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, участь в організації безпечного, здорового, інклюзивного освітнього середовища, управління освітнім

процесом, безперервний професійний розвиток; застосовувати сучасні педагогічні технології.

Упроваджено ротаційну модель виробничої практики для студентів ОПП 13.00.01 Початкова освіта. Нами було запроваджено таку нову форму взаємодії зі студентами-практикантами як *наставницькі сесії* (2 та 4 четвер; I семестр – 9 днів по 6 год., II семестр – 9 днів по 6 год), що сприяли здійсненню психолого-педагогічного супроводу майбутніх учителів початкових класів. Упровадження системи наставницьких сесій передбачало: забезпечення якості та ефективності проходження виробничої практики з урахуванням професійних потреб студента-практиканта та початкової школи закладу загальної середньої освіти; здійснення організаційного, психолого-педагогічного, методичного супроводу студента-практиканта, планування кар'єри; сприяння адаптації студента-практиканта до виконання трудових функцій на посаді вчителя початкових класів; застосування різних форм проведення наставницьких сесій (індивідуальні, групові, колективні); визначення шляхів професійного розвитку студента-практиканта і способів його педагогічної підтримки; розроблення освітніх інструментів для підвищення рівня сформованості загальних, фахових і професійних компетентностей студента-практиканта; застосування інтерактивних вправ, кейсів для обговорення реальних педагогічних ситуацій та прискорення вирішення професійних проблем, які виникли перед студентом-практикантом; відкритий обмін педагогічним досвідом, знаннями, мотивація на подальший професійний розвиток майбутнього педагога; розроблення тематики наставницьких сесій відповідно до професійних потреб студентів-практикантів; формування здатності до навчання упродовж життя.

Під *наставницькими сесіями* розуміємо форму організації практичної діяльності керівників практики від закладу вищої освіти і студентів, за якої реалізуються систематичні заходи та гнучкі змінювані

освітні інструменти з метою визначення професійних потреб, аналізу виробничих проблем щодо методик і технологій навчання в початковій школі, здійснення організаційного, психолого-педагогічного, методичного супроводу, розроблення стратегій підвищення рівня сформованості загальних, фахових і професійних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів на засадах студентоцентризму. Залежно від потреб студентів-практикантів наставницькі сесії проходили із застосуванням фасилітації (планування, спільне прийняття рішень, розв'язання педагогічних ситуацій), консультивання (надання методичних рекомендацій щодо проєктування уроку / інтегрованих занять; застосування доцільних освітніх технологій, методів, прийомів, засобів; проведення міні-досліджень тощо) і тренінгу (моделювання планів-конспектів уроку/ інтегрованого заняття, аналіз уроку тощо). Підготовка та проведення наставницьких сесій передбачали реалізацію таких взаємопов'язаних чотирьох етапів: 1) моніторинг ефективності виробничої практики, 2) планування покращення якості виробничої практики, 3) аналіз професійних проблем під час виробничої практики, 4) спільне прийняття рішень та професійна рефлексія.

Визначено та реалізовано такі етапи проходження виробничої практики: 1) *організаційна діяльність студентів*, 2) *школа – дитячий садок*, 3) *державні ЗЗСО (освітня діяльність студентів у державних ЗЗСО в адаптаційно-ігровому циклі початкової освіти)*, 4) *рефлексивно-корекційна діяльність студента*, 5) *державні ЗЗСО (освітня діяльність студентів у державних ЗЗСО в основному циклі початкової освіти)*, 6) *приватні ЗЗСО*, 7) *приватні, державні ЗДО*, 8) *рефлексивно-корекційна діяльність студента*.

З метою моніторингу підвищення ефективності організації та проведення виробничої практики, удосконалення змісту і завдань студентам спеціальності «Початкова освіта» було запропоновано взяти участь в анкетуванні. Так, на запитання «Для Вас виробнича практика –

це...» можливість удосконалення фахових компетентностей – відповіло 77,8% студентів; можливість подальшого працевлаштування – 44,4%; цікаво проведений час – 33,3%. З одержаних результатів опитування студентів можемо зробити висновок, що переважна більшість вважає, що виробнича практика сприяє формуванню фахових компетентностей майбутнього вчителя початкових класів. На запитання «У результаті проходження виробничої практики Вам вдалось (можна обрати одну або кілька варіантів відповідей)» відповіді студентів розподілилися таким чином: застосувати набуті знання у професійній діяльності – відповіло 75% студентів; взяти участь у вирішенні професійних ситуацій – 44,4%; взяти участь у прийнятті управлінських та організаційних рішень – 47,2%; ознайомитися з внутрішньою документацією установи (бази практики) – 47,2%; отримати досвід партнерської взаємодії – 72,2%; отримати досвід дистанційного навчання – 61,1%. Опитування показало, що переважна більшість студентів під час виробничої практики мала можливість застосувати набуті знання у професійній діяльності, отримати досвід партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу та дистанційного навчання. Проте менше половини студентів взяло участь у прийнятті управлінських рішень, роботі з шкільною документацією. Дані анкетування показали, що труднощі під час виробничої практики виникли у 69,4% студентів. У зв'язку з цим, нам було цікаво виявити, з чим були пов'язані труднощі у студентів. Відповіді студентів були такі: з якістю методичного супроводу керівником практики – 16,7%; невідповідністю теоретичних знань з фахових дисциплін запитам сучасної практики – 27,8%; недостатньою кількістю консультацій керівника практики від кафедри – 11,1%; рівнем організації практики керівником від бази практики – 8,3%; рівнем організації практики відділом практики Педагогічного інституту – 11,1%; особистими якостями студента (лінощі, непунктуальність, самоорганізація, надмірне хвилювання тощо) – 19,4%; складнощами у спілкуванні з учасниками освітнього процесу – 16,7%;

обсягом завдань та розподілом часу – 2,8% ніяких труднощів не виникало під час практики – 33,3%.

Водночас нам було цікаво виявити, у яких видах професійної діяльності впродовж виробничої практики студенти відчували певні труднощі (можна було обирати один або кілька варіантів відповідей). Як нам вдалося з'ясувати, добір дидактичного матеріалу, що сприяє розвитку психічних і пізнавальних процесів учнів 1-2 класів виявив труднощі у 13,9% респондентів; складання інтелект-карт та добір ігрових методів навчання до тематичних тижнів – у 8,3%; відвідування та аналіз уроків/ інтегрованих занять – у 16,7%; підготовка та проведення уроків / інтегрованих занять у 1-2 класах в офлайн форматі – у 16%; підготовка і проведення уроків/ інтегрованих занять у 1-2 класах у дистанційному форматі – у 16,7%; проведення міні-досліджень – у 8,3%; формувальне та підсумкове оцінювання учнів – у 19,4%: адаптація матеріалів і ресурсів в інклюзивному класі – у 41,7%; підготовка і проведення фрагменту уроку з диференційованим навчанням в інклюзивному класі – у 55,6%; підготовка і проведення уроків з асистентом вчителя в парі – у 11,1%.

Нам було цікаво з'ясувати чи вплинуло проходження виробничої практики на зміну рівня вмотивованості до професії. Як показало анкетування, у 36,1% студентів підвищився рівень мотивації, а 64,9% – залишився без змін. У зв'язку з цим, перед керівниками практики було поставлено завдання розробити комплекс заходів щодо підвищення вмотивованості студентів до професії (вдосконалення комунікативних відносин на принципах студентоцентризму «керівник практики» – «студент», розроблення на платформі Moodle електронного навчального курсу для дистанційного супроводу практики, застосування нетрадиційних форм проведення наставницьких сесій тощо).

Для нас було важливо з'ясувати, чи були результативними наставницькі сесії для студентів під час виробничої практики, що проводилися раз на два тижні. Відповіді респондентів розділилися таким

чином: так, я отримував(-ла) всю необхідну інформацію відповіло – 75,6% студентів; частково, бо за формою взаємодії студента і керівника практики наставницькі сесії були результативні, але мої власні професійні проблеми не вирішувалися – 21,6%; ні, професійні проблеми, з якими зіштовхувалася (-вся) не були вирішені – 2,8%. Аналіз результатів анкетування показав, про необхідність підвищення уваги керівників практики до таких етапів наставницької сесії, як аналіз професійних проблем під час виробничої практики, спільне прийняття рішень та професійна рефлексія.

Під час проміжного моніторингу ми виявили освітні технології, якими студенти оволоділи в Педагогічному інституті, та застосовували під час виробничої практики. Респонденти мали можливість обрати одну або кілька варіантів відповідей. Так, наприклад, технологією диференційованого навчання застосовувало – 47,2% студентів; дистанційного і змішаного навчання – 44,4%; розвитку критичного мислення – 44,4%; розвивального навчання – 55,6%.; інтерактивного навчання – 55,6%; проблемного навчання – 38,9%.; ігрового навчання – 77,8%; навчання у співробітництві – 22,2%; віртуальної, змішаної, доповненої реальності – 13,9%; інформаційно-комунікаційна – 38,9%; здоров'язбережувальна – 41,7%; перевернуте навчання – 5,6%; проєктне навчання – 44,4%; персоналізоване навчання – 16,7%; гейміфікація – 2,8%. Як бачимо з результатів анкетування, найвищий відсоток застосування отримала технологія ігрового навчання, найнижчий – віртуальної, змішаної, доповненої реальності, перевернутого навчання та гейміфікації. Більшість студентів відповіли, що їх повністю влаштовує ротаційна модель і терміни проходження виробничої практики – 56%; частково влаштовує, оскільки не завжди зручно змінювати базу практики – 32,8%; не влаштовує, бо я взагалі не планую працювати в ЗЗСО – 11,2%.

Упроваджено вітчизняні та європейські інноваційні педагогічні та цифрові технології в освітній процес підготовки вчителя початкових класів: очно-дистанційне навчання, проблемне навчання, інтегроване навчання, перевернуте навчання, проєктне навчання, адаптивне навчання, персоналізоване навчання, гейміфікація, віртуальна, змішана, доповнена реальність. Так, ознайомлення із загальноєвропейським освітнім досвідом було передбачено під час опрацювання лекційного матеріалу. Як приклад наведемо таку тематику лекцій: «Початкова освіта: зарубіжний і вітчизняний досвід» (Т. Мієр); «Зміст освіти та курикулум: сутність феноменів, еволюція концептуальних засад формування» (Т. Мієр); «Зарубіжний і вітчизняний досвід організації природничо-математичної освіти» (Л. Романенко, К. Романенко); «Вітчизняні й зарубіжні напрацювання в контексті модернізації початкової природничо-математичної освіти (Л. Романенко, К. Романенко); «Особливості організації демократичного освітнього процесу в Новій українській школі. Аналіз матеріалів Хартії Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини, програми Ради Європи та Європейського Союзу «Освіта для демократичного громадянства і прав людини у 6 країнах Східного партнерства» (Н. Вишнівська) тощо.

Змістом семінарських завдань передбачено: аналітичне дослідження сучасних моделей початкової освіти (Т. Мієр, Г. Бондаренко); вправління в Lego-конструюванні, використанні техніки «Шість цеглин», методик «Гра по-новому» та «Навчання по-іншому» (Данія) (О. Сакалюк); аналіз медіатекстів для соціального та політичного життя за трикутником вивчення медіа Едді Діка (Шотландія) (Н. Вишнівська); використання методики «Соціальні ігри Карла Фопеля» (Німеччина) в процесі опрацювання навчальної дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна освіта» (О. Ващенко).

Під час проведення практичних занять студенти вправлялися в (у): моделюванні власної стратегії неперервної освіти з використанням

навчальної моделі «Система неперервної освіти» В. Савоша (Т. Мієр); розгляді проблемних ситуацій у початковій школі на основі їх інсценізації, розроблення варіантів вирішення, обговорення варіативності думок, обрання оптимального варіанту, обґрунтування обраного варіанту (І. Сухопара); здійсненні порівняльної характеристики оцінювання навчальних досягнень учнів в країнах Європи, що здійснюється на основі виокремлення особливостей оцінювання в різних країнах, а саме в школах: Німеччини (індивідуалізація та орієнтація на учня та його можливості, запровадження диференційованого оцінювання (у перші два роки навчання в школі навчальні досягнення учнів оцінюються на основі виявлення загальних характеристик його успішності із зазначенням сильних й слабких сторін його діяльності під час вивчення навчальних предметів); Норвегії (у початковій школі (1-6 класи) відсутнє формальне оцінювання учнів, вчителі залучають батьків для неформального обговорення якості знань та учнівського прогресу); Великої Британії (діє система національного оцінювання досягнень учнів Standard Assessment Tasks (SATs) (Н. Вишнівська); здійсненні аналізу досвіду компанії «Nestle» (Швейцарія), висвітленого в навчальних посібниках «Абетка харчування» (О. Ващенко); розробленні планів-конспектів уроків української мови із застосуванням елементів формуального оцінювання (С. Дубовик); проведенні міні-досліджень на основі інтерв'ювання (І. Сухопара).

Під час проходження педагогічної практики студенти ознайомилися з методикою проведення уроків «Навчаємося у природи» (з досвіду швейцарських екологічних шкіл) (Л. Романенко; К. Романенко), з методикою «Ранкові зустрічі», в ході якої використовувався досвід вчителів Польщі та Німеччини, з методикою «Соціальні ігри» Карла Фопеля, танцювальною ритмічною методикою «Skibidi Dance», яка походить від іспанського танцювального ритму «Macarena» (автори – Антонио Ромеро Монхе, Рафаель Руїс Пердігонес)

(О. Ващенко), з формувальним оцінюванням навчальних досягнень учнів початкової школи (Г. Бондаренко, С. Дубовик) тощо. Навчання студентів здійснювалося з використанням різних активних методів. Це метод М. Брудлі (Англія), яким передбачено організацію навчання на основі трьох видів ситуацій, які пропонуються студентам для аналізу: I вид ситуацій – ситуація-оцінка (студенти мають дати оцінку прийнятим рішенням); II вид ситуацій – ситуація-проблема (студенти мають встановити причину виникнення ситуації (явища, процесу), конкретизувати власні дії з її вирішення); III вид ситуацій – ситуація-вправа (студенти вправляються у вирішенні проблеми, використовуючи метод аналогій) (Т. Мієр).

Метод «Lab Book» Мак Мілан (Канада), яким передбачено організацію навчання на основі прогнозування та систематизації знань: I етап – вибір теми та складання плану (студенти створюють інтелектуальну карту теми/проблеми, що розглядатиметься під час заняття); II етап – створення макету та його складових (студенти встановлюють причину виникнення педагогічної ситуації (явища, процесу), конкретизують власні дії з її вирішення та відображають їх за асоціацією); III етап – моделювання лепбука (студенти вправляються у відтворенні схематичного продукту теми/проблеми) (Л. Романенко; К. Романенко).

Також використовуються різні стратегії, а саме: PRES-формула (від англ. Position-Reason-Explanation or Example – Summary), запровадження цієї стратегії слугувало розвитку й закріпленню вміння аргументувати, обґрунтовувати й відстоювати власну позицію у дискусії, діалозі, під час ділових зустрічей (О. Сакалюк); «Мікрофон», «Прес», «Штурм» з метою обговорення проблем (І. Сухопара) тощо. Здійснювалася професійна підготовка вчителя початкової школи з використанням різних сучасних засобів. Це презентації (Google Презентації, Prezi, Libre Office Impress, Power Point та інші), відеопрограми (Canva, Powtoon, Pixton, тощо),

доповнююча реальність (Classroom, WallaMe), симуляції (Go-Lab), он-лайн дошки (Padlet; WikiWall та ін.), інтелектуальні карти (MindMeister, bubbl.us), інфографіка (easel.ly, Visual.ly та ін.), створення он-лайн тестів (LearningApps, Kahoot, Quizlet та ін.), підсумкове оцінювання з використанням Q-кодів Plickers (О.Шкуренко); брендинг (створення навчальних матеріалів на основі логотипів і талісманів), створення комп'ютерного (електронного) тренажеру на сайтах <http://learningapps.org/>, <https://wordart.com/>, <https://kahoot.com/> (Н. Вишнівська) тощо.

У процесі написання магістерських робіт студенти ознайомлювалися з: сучасними підходами до реалізації різних аспектів освітнього процесу в закладі вищої освіти та в МСКО 1 у країнах Європи. Як приклад наведемо такі: «Математичні ігри» (Італія, автор – Лінда Бертола), «Ейнштейнові товариства» (Англія, автор – Майк Барфілд) (Л. Романенко; К. Романенко); досвідом країн Європи щодо використання медіатехнологій, попередження та запобігання булінгу в закладі освіти (Н. Вишнівська) тощо.

Проведено низку досліджень у межах наукової теми щодо ефективності застосування інноваційних освітніх технологій в освітньому процесі підготовки вчителів початкових класів (14), а саме: «Я і модернізаційні зміни в освіті», «Готовність студентів до практичної реалізації європейського досвіду в НУШ», «Опанування освітніми технологіями студентами Педагогічного інституту», «Я – сучасний учитель початкових класів», «Учитель твоєї мрії», «Стан розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи», «Застосування металічних карт в освітньому процесі», «Готовність вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності» (дисертація), «Ефективність педагогічних умов професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики» (дисертація), «Ефективність використання в освітньому

процесі чотирьох блоків методики е-навчання, спрямованого на формування основ ключової компетентності навчання впродовж життя», «Застосування технології критичного мислення, ІКТ, доповненої реальності, проєктів у системі літературної освіти», Моніторинг реалізації моделі ротаційної виробничої практики.

Упроваджено нові редакції ОПП 013.00.01 Початкова освіта першого (бакалаврського) та другого (магістерського) РВО (5), новий зміст РПНД (21), програм практик (12), спрямованих на реалізацію дослідницького, практико-орієнтованого, та інтегративного підходів. Компоненти ОПП 013.00.01 Початкова освіта першого (бакалаврського) РВО (навчальні дисципліни) інтегрувалися в такі курси, наприклад: Університетські студії (Я – студент. Лідерство служіння. Вступ до спеціальності), Українські студії (Історія української культури. Культура усного і писемного мовлення (українська), Рідномовна освіта (Українська мова з методикою навчання. Дитяча література з методикою навчання), Математична і природнича освіта (Математика з методикою навчання. Природознавство з методикою навчання), Інформатична та технологічна освіта (Інформатика з методикою навчання. Технології з методикою навчання. Основи STEAM-освіти), Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі та ін. Компоненти ОПП 013.00.01 Початкова освіта другого (магістерського) РВО реалізовно в наступних інтегрованих курсах: Освітній менеджмент в початковій школі (Управління освітнім процесом. Моніторинг якості освіти: діагностика, проектування. Організація інклюзивної освіти), Організація та управління в початковій школі (Охорона праці в галузі. Правові аспекти управління. Розвиток персоналу), Педагогічне партнерство з різними соціальними інституціями (Взаємодія з батьківською спільнотою та педагогічний патронаж. Зв'язки з громадськістю. Комунікація в управлінській діяльності), Методика викладання фахових дисциплін та ін.

В освітній процес підготовки вчителів початкових класів упроваджено авторську технологію «Біла лабораторія» («WhiteLab») (Т. Мієр), в основу якої покладено ідею про домінуючі смислові акценти в поліфункціональній діяльності того, хто навчає, та в діяльності тих, хто навчаються. Ці акценти розкриваються з використанням «мови» кольорів та з акцентуванням уваги на особливостях променів червоного, зеленого і синього кольорів утворювати на площині певну ділянку білого кольору в результаті накладання їхніх світлових потоків. Візуалізації слугувало звернення до фізичного явища (утворення за певних умов білого кольору) та психо-фізіологічного (сприймання людиною кольорів) із метою встановлення відповідності між кольорами та такими дидактичними категоріями як: процес навчання, викладання, управління, учіння. Доведено її ефективність.

Результатами дослідження С. Паламар та Л. Неживої щодо застосування доповненої реальності на уроках навчання грамоти й літературного читання в початковій школі є: схарактеризовані інструменти AR та можливості їх використання у роботі з молодшими школярами; проаналізована специфіка видань художніх творів, розмальовок, іграшок з AR-додатками; дослідження чинників, що впливають на активізацію читацької діяльності; опис основних етапів застосування AR технологій на уроках літературного читання відповідно до можливостей електронного ресурсу: залучення; взаємодія; слухання, читання та аудіювання; дослідження; творча робота; оцінювання; організація й перевірка ефективності діяльності молодших школярів з навчання грамоти й літературного читання засобами AR.

Результати дослідження І. Сухопарі щодо стану розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи показали, що 60% студентів спеціальності «Початкова освіта» мають високий рівень

емоційного інтелекту, а 40% – середній. Низький рівень емоційного інтелекту в майбутніх учителів початкових класів не виявлено.

Дослідження Г. Бондаренка щодо визначення рівня готовності студентів спеціальності 013 Початкова освіта (4 курс) щодо реалізації інноваційних освітніх технологій у НУШ показало, що технологією диференційованого навчання оволоділо - 89% респондентів, технологією розвитку критичного мислення – 91%, технологією розвивального навчання – 78,4%, інтерактивною технологією – 93%, технологією проблемного навчання – 82,2%, ігровою технологією – 98,5%.

Упроваджено дистанційний інструментарій (ЕНК), що включав реалізацію ефективних інноваційних європейських та вітчизняних освітніх практик професійної підготовки педагога: Методика навчання освітньої галузі «Технології»: трудове навчання з методикою (1 курс, КО, денна), Українська мова і література з методикою навчання (3 курс, ДО, заочна), Математика та інформатика з методикою навчання (3 курс, ДО, денна), Методика навчання української мови (3 курс, ДО, денна), Основи суспільствознавства з методикою (4 курс, ПО, заочна), Сучасні моделі початкової освіти (5 курс, ПО, заочна), Педагогічне партнерство з різними соціальними інституціями (5 курс, ПО, денна), Інформатична та технологічна освіта (2 курс, ПО, заочна), Математика та інформатика з методикою навчання (3 курс, ДО, заочна), Методика навчання освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» (4 курс, ПО, заочна), Освітній менеджмент в початковій школі (5 курс, ПО, заочна), Рідномовна освіта (1-2 курс, ПО, денна), Рідномовна освіта з методикою навчання (2 курс, ДО, денна), Методика навчання освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» 3 курс, ДО, заочна), Математика та інформатика з методикою навчання (3 курс, ДО, денна), Методика виховання в початковій школі (3 курс, ПО, денна), Сучасні моделі початкової освіти (5 курс, ПО, заочна), Методика навчання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» (4 курс, ПО, заочна), Організація та управління в початковій школі (5

курс, ПО), Математична і природнича освіта (2 курс, ПО, заочна), Інформатична та технологічна освіта з методикою навчання (3 курс, ПО, денна), Математична і природнича освіта з методикою навчання (2 курс, ДО, денна), Інформатика з методикою навчання (5 курс, ПМПО, заочна), Методика навчання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» (1 курс, спп, ПО), Рідномовна освіта: Українська мова з методикою навчання (1-2 курс, ПО, денна), Математична і природнича освіта з методикою навчання (1 курс, спп, ПО), Університетські студії (1 курс, ПО, денна), Методика навчання освітньої галузі «Мистецька освіта» (1 курс, спп, ПО), Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво» (2 курс, КО, денна), Соціальна і здоров'язбережувальна освіта з методикою навчання (3-4 курс, ПО), Сучасні моделі початкової освіти (5 курс, ПО, денна) та ін.

Проведено методичні зустрічі професійного зростання, модеративні семінари, майстер-класи, зокрема: «Інтеграція в початковій школі: від стратегії до тактики», «Конструювання програм підготовки майбутніх педагогів на основі міждисциплінарних досліджень», «Якість освіти як феномен. Матрично-тестовий підхід як засіб організації якісного процесу навчання магістрів», «Застосування медіаосвітніх технологій у початковій школі», «Риторичні лайфхаки для вчителя НУШ», «Цифрові інструменти для вчителя НУШ», «Сучасні вчителі та сучасні діти: як побудувати ефективну взаємодію?», Всеукраїнський освітній захід «НУШ-фест».

У межах наукової теми виконано і захищено дві кандидатські дисертації О. Зарудньою «Підготовка вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності» (2018), О. Замятною «Професійна адаптація майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики» (2021).

Здійснено студентські наукові дослідження у межах наукової теми, результати яких презентувалися переможцями на II етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із галузей «Педагогічні науки» та

«Початкова освіта», зокрема: «Методика формування в першокласників Нової української школи основ ключової компетентності навчання впродовж життя», «Розвиток критичного мислення учнів першого класу засобом мультфільму», «Формування риторичних умінь учнів четвертого класу засобом комп'ютерного тренажера», «Формування дослідницьких умінь другокласників засобом віртуальної екскурсії з природознавства» та ін.

Підготовлено колективну монографію «Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням» (авторський колектив; за наук. ред. Т. Мієр).

З метою вивчення і впровадження кращого європейського педагогічного досвіду в освітній процес підготовки студентів спеціальності 013 Початкова освіта професорсько-викладацьким колективом кафедри взято участь у таких міжнародних проєктах: «Розвиток громадянських і соціальних компетентностей у системі підготовки вчителів в Україні» (2018 р.), «Модернізація педагогічної вищої освіти з використанням інноваційних інструментів викладання» (Erasmus+)» (2017-2020 рр.), «Фінська підтримка реформи української школи (2019)», The LEGO Foundation: «Ігрові методи навчання» (2020-2021).

З метою апробації практичних результатів на міжнародному рівні укладено договір про міжнародне співробітництво з Природничо-гуманітарним університетом у Седльце (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcah).

Апробація результатів дослідження на науково-практичних конференціях і семінарах міжнародного і всеукраїнського рівнів:

1. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні стратегії педагогічної освіти в контексті розбудови суспільства сталого

- розвитку та концепції нової української школи» (м. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка, 02-03 листопада 2017)
2. II Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні стратегії педагогічної освіти в контексті розбудови суспільства сталого розвитку та євроінтеграції» (м. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка, 14-15 листопада 2019)
  3. Всеукраїнська науково-практична конференція «Професійна підготовка педагогів в умовах євроінтеграції: проблеми та перспективи» (м. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка, 12 жовтня 2017)
  4. Всеукраїнська науково-практична конференція «Інновації у професійній підготовці педагога в умовах євроінтеграції освітнього процесу: погляд науковців і практиків» (м. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка, 15 травня 2019)
  5. Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Професійна діяльність сучасного педагога в умовах парадигмальних змін» (м. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка, 20 листопада 2020)

СПИСОК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ

За науковою темою науково-педагогічними працівниками **опубліковано:**

у фахових публікаціях:

1. Бондаренко Г.Л. Змістове забезпечення підготовки вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності в США та європейських країнах (Болгарія, Франція, Польща). Початкова школа 2017. № 11. С. 53-56.
2. Бондаренко Г.Л. Особливості розвитку риторичних умінь молодших школярів засобом комп'ютерного тренажера. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді збірник наукових праць. 2017. № 21. С. 69-80.

3. Бондаренко Г.Л., Кипиченко Н.С. Нова стратегія підготовки менеджера систем якості в початковій освіті. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. 2019. 1-2. С. 72-82.
4. Ващенко О.М. Методологічні засади підготовки майбутнього вчителя до використання здоров'язберезувальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі початкової школи. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць: наук. записки РДГУ. 2017.17(60). С. 240-244.
5. Ващенко О.М., Романенко Л.В. Професійна підготовка вчителя початкової школи до формування алгоритмічної компетентності учнів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді збірник наукових праць. 2017. № 21. С. 107-121.
6. Вишнівська Н.В., Максимчук Б.А., Швець І.Б., Гончар Г.І., Шальов А.С. Дуальна підготовка фахівця в рамках педагогічного закладу вищої освіти. Науковий часопис Національного пед. Універс. ім. М.П. Драгоманова. Серія 15: Наук.-пед. проблеми фіз. культури (фізична культура і спорт). Київ. 2020. №7(127). С. 109-119.
7. Мієр Т.І. Полістратегіальні тенденції становлення й розвитку засадничих положень феномену «неперервна освіта». Педагогічна освіта: теорія і практика. 2018. №30. С. 32-39.
8. Мієр Т. І. Розгляд феномену «освітній простір» у контексті поєднання результатів сучасних наукових напрацювань з вагомою педагогічною спадщиною минулого. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки 2018. (172). С. 48-52.
9. Мієр Т.І. Дидактична сутність поняття «підхід»: генеза, трактування, функціональність, ієрархізація, класифікація. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. серія: педагогіка. 2020. № 12 (2). С. 35-39.
10. Мієр Т.І. Сутність освітніх парадигм і поліпарадигмальних проявів у багатовимірній педагогічній реальності та особистісній самореалізації студентів під час е-навчання. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2020. № 34 (2). С. 73-82.
11. Мієр Т.І., Бондаренко Г.Л. Практичні аспекти професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах євроінтеграції. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. 2020. № 1(28). С. 131-142.
12. Паламар С.П. Проблема формування духовноморальних цінностей студентів в умовах освітнього середовища. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. 2017. № 3-4. С. 221-234.
13. Паламар С.П. Компетентнісний підхід до викладання літератури з використанням хмарних технологій. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. №3(137). С. 102-109.

14. Паламар С.П. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. 2018. № 1-2. С. 267-278.
15. Паламар С.П. Цінність орієнтації майбутніх вчителів як передумова інтеграції до Європейського освітнього простору. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. 2018. № 3-4. С. 129-138.
16. Паламар С.П., Науменко М.С. Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в контексті сучасних освітніх парадигм. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. 2020. № 2 (29). С. 105-120.
17. Паламар С.П., Нежива Л.Л. Методична модель застосування доповненої реальності на уроках читання в початковій школі. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2020. № 34 (2). С. 6-13.
18. Васківська, Г.О., Паламар, С. П., Голота, Н. М. (2021). Value determinants in the training of future teachers. Scientific Vector of the Balkans, 11 (1), 22-26.
19. Руденко Н.М. Математичний інструментарій вимірювання готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій на уроках математики. Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. 2016. № 25. С. 131-135.
20. Руденко Н.М. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування ментальних карт на уроках математики. Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання 2020. № 2. С. 92-104.
21. Руденко Н.М., Широков Д.Л. Застосування веб-квест-технології у підготовці майбутніх учителів початкової школи. Молодий вчений. 2020. № 10 (86). С. 151-157.
22. Сухопара І.Г. Емоційна компетентність вчителя в контексті нової української школи. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр 2020. №1. С. 111-122.
23. Сухопара І.Г. Зміст і структура емоційної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2020. №2 (2). С. 165-175.
24. Сухопара І.Г. Критерії та рівні сформованості емоційної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр 2020. № 2. С. 357-366.
25. Шкуренко О.В. Використання хмарних технологій під час підготовки учителя початкової школи. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2019. №1. С. 152-162.

У розділах монографій:

1. Бондаренко Г. Л. Підготовка вчителя до риторизації освітнього процесу в початковій школі. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* : монографія / О. В. Лобова, І. П. Рогальська-Яблонська ; Суми, 2018. С. 267-283.
2. Бондаренко Г. Л., Ващенко О. М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до риторичної діяльності під час е-навчання: європейська та вітчизняна теорія і практика. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 112-136.
3. Бондаренко Г. Л., Ващенко О. М., Романенко Л. В., Романенко К. А. Методика підготовки майбутнього вчителя до організації здоров'язбережувального середовища як складова екології здоров'я дитини. *State of environment and human health* : монографія. House of Polonia University «EDUCATOR», Ченстохова, 2019. С. 19-35.
4. Ващенко О. М. Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до оздоровчої діяльності в групі продовженого дня як наукова проблема. *Human health: realities and prospects* : Monographic series. Volume 2. «Health and Environment», edited by Nadiya Skotna. Drohobych: Posvit, 2017. P. 272-282.
5. Вишнівська Н. В., Шкуренко О. В. *Е-навчання як засіб підготовки майбутніх учителів до формування громадянських умінь молодших школярів* Колективна (три і більше авторів). *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 183-216.
6. Дубовик С. Г., Порядченко Л. А. Е-навчання з підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 43-64.
7. Мієр Т. І., Бондаренко Г. Л. Початкова освіта та професійна підготовка майбутніх учителів у країнах ЄС: Значущі для української освіти тенденції. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 17-27.
8. Мієр Т. І. Голодюк Л. С. Дидактична тріада «учіння – викладання – управління» в контексті реалізації в освітньому процесі інноваційних авторських нововведень. *The actual problems of the world today* : monograph. Sciemcee Publishing, Лондон, 2019. P. 140-151.

9. Мієр Т., Холодюк Л. Дидактичні акценти організації дистанційного навчання в умовах пандемічних процесів. *Education during a pandemic crisis: problems and prospects* : monograph. Publishing House WSZiA, Poland, Opole, 2020. P. 100-104.
10. Мієр Т. І., Широков Д. Л. Спрямованість е-навчання на підготовку майбутніх учителів початкової школи до формування в учнів ключової компетентності навчання впродовж життя. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 85-110.
11. Паламар С.П., Назаренко Л.А. Formation of media competence as means of influence on emotional, cognitive, and volitional development of personality. *New stages of development of modern science in Ukraine and EU countries* : monograph. Publishing House "Baltija Publishing", Riga, Latvia, 2019. P. 309-329.
12. Паламар С.П., Назаренко Л.А. Формування інформаційної компетентності на уроках літератури засобами ІКТ нового покоління. *Innovative scientific researches: European development trends and regional aspect* : monograph. Publishing House "Baltija Publishing", Riga, Latvia, 2020. P. 273-294.
13. Паламар С. П., Нежива Л. Л. Літературна освіта майбутніх учителів початкових класів: європейські й вітчизняні теоретичні засади та прикладні аспекти в е-навчанні. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 156-170.
14. Романенко Л. В., Романенко К. А., Друць І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації віртуальних навчальних екскурсій в е-навчанні: європейські та вітчизняні акценти. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 217-234.
15. Руденко Н. М. Математична підготовка майбутніх учителів початкової освіти в країнах Європи та в Україні: інтерактивний компонент е-навчання. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 137-155.
16. Сухопара І. Г. Формування емоційної компетентності майбутніх учителів початкової освіти з використанням е-навчання: досвід Фінляндії й України. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 65-84.

17. Шпіца Р. І. Вплив організації музичної освіти в початковій школі німеччини на організацію е-навчання у закладах вищої педагогічної освіти в Україні. *Європейські та вітчизняні тренди підготовки майбутніх учителів початкової школи: тезисна теорія та варіативна практика з е-навчанням* : монографія / Т.І. Мієр ; Germany, Karlsruhe, 2020. С. 171-181.

У виданнях Scopus, WoS:

1. Palamar S.P. Kondratiuk S.G. Zhelanova V.V. et al. Psychodidactic determinants of the development of children of preschool age. *Wiadomości Lekarskie*. 2018; LXXI, nr. 6: 1207-1215.
2. Svitlana G. Kondratiuk, Larysa V. Harashchenko, Svitlana P. Palamar et al. Value attitude to health as the basis of an active life position of an individual. *Wiadomości Lekarskie*. 2021; LXXIV; ISSUE 3, PART 2: 690-696.
3. Svitlana H. Dubovyk, Alexander Ya. Mytnyk, Nataliia O. Mykhalchuk Preparing Future Teachers for the Development of Students' Emotional Intelligence. *Journal of Intellectual Disability Diagnosis and Treatment*. 2020; 8 (3): 430-436.
4. Tetiana Holinska, Oksana Komarovska, Olha Melnyk, Roksolana Shpitsa et al. Cloud technologies in art entrepreneurship education. *Journal of Entrepreneurship Education*. 2019; Vol. 22. Nr 5: 1-6.
5. Larysa V. Soliar, Lina P. Ilchuk, Roksolana I. Shpitsa et al. The role of interactive methods in building professional identity of future music art teachers in the context of online learning. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2021; Vol. 11(1): 30-33.
6. Tetiana Miyer, Larysa Holodiuk, Igor Tkachenko, Valentyn Savosh, Hennadii Bondarenko, Olena Vashchenko, Iryna Sukhopara. A change of human values during the life as an indicator of the formation of a spiritual being. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2021; Vol. 11(1): 30-33.
7. Tetiana Miyer, Larysa Holodiuk, Serhii Omelchuk, Valentyn Savosh, Hennadii Bondarenko, Nina Rudenko, Roksolana Shpitsa. ICT as a means of implementing thematic fin-modeling in the organization of training in institutions of higher pedagogical and adult education. *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2021; Vol.11 (1): 22-36.
8. Tetiana Miyer, Larysa Holodiuk, Serhii Omelchuk, Valentyn Savosh, Hennadii Bondarenko, Lyudmila Romanenko, Kateryna Romanenko. An overview of the continuous education system components in dimensions «umwelt», «mitwelt» and «eigenwelt». *AD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2021; Vol. 11: 52-56.
9. Tetiana Miyer, Larysa Holodiuk, Valentyn Savosh. Preventing the pre-sick conditions of those who practice lifelong learning. *Wiadomości Lekarskie*. 2021; Vol. LXXIV. ISSUE 1: 107-111.

10. Tetiana Miyer, Larysa Holodiuk, Svitlana Palamar, Hennadii Bondarenko. Mastering your body and your health resources: from theoretical scientific developments to individual comprehension. *Wiadomości Lekarskie*. 2019; Vol. 11: 2121-2127.
11. Borys I. Palamar, Halyna O. Vaskivska, Svitlana P. Palamar. Didactic aspects of cognition of human as a bio-psycho-socio-cultural personality. *Wiadomości Lekarskie*. 2018; LXX. Nr 5: 959-963.
12. Halyna O. Vaskivska, Svitlana P. Palamar, Olha M. Vlasenko. Health in the civic students' value system: empirical analysis. *Wiadomości Lekarskie*. 2019; Tom LXXII, nr 10: 1947-1952.
13. Svitlana P. Palamar, Liudmyla Nazarenko, Liudmyla Nezhyva et al. Psychocultural training of senior pupils to adequately perceive the media space challenges. *Wiadomości Lekarskie*. 2020; Vol. LXXIII, Issue 11: 2515-2522.
14. Svitlana P. Palamar, Liudmyla L. Nezhyva, Nataliya N. Golota, Viktorija V. Zhelanova et al. Formation of educational and cognitive competency of junior specialists in the process of self-educational activity: experiential aspect. *Wiadomości Lekarskie*. 2020; Vol. 12, Issue 12, part 1: 2657-2664.
15. Svitlana P. Palamar, Liudmyla L. Nezhyva. Didactic Potential of New Generation ICT in Forming Information and Communication Competence of Upper Secondary School Pupils. *Proceedings of the 16th International Conference on ICT in Education, Research and Industrial Applications. Integration, Harmonization and Knowledge Transfer*. 2020; 27 (2): 248-261.
16. Svitlana P. Palamar, Liudmyla L. Nezhyva, Oksana S. Lytvyn. Perspectives on the use of augmented reality within the linguistic and literary field of primary education. *Proceedings of the 3rd International Workshop on Augmented Reality in Education*. 2020; (2731): 297-311.
17. Halyna Vaskivska, Svitlana Palamar, Lesia Poriadchenko. Psycholinguistic Aspects of Formation of Culture of Dialogical Communication. *Psycholinguistics*. 2019; 26 (2): 11-26.

Підручники, навчально-методичні посібники:

1. Бондаренко Геннадій Леонідович (2018) *Зошит-посібник №8 «Школа чемних»* Київський університет імені Бориса Грінченка. ISBN 978-617-658-027-0 (Проект); 978-617-658-040-9
2. Ващенко Олена Миколаївна, Романенко Людмила Віталіївна, Іщенко Олена Леонідівна, Кліщ Оксана Михайлівна. (2018) *Я досліджую світ 1 клас. Частина 2. Літера ЛТД*, Київ. ISBN 978-966-178-944-8; 978-966-178-946- Ч.2

3. Ващенко Олена Миколаївна, Романенко Людмила Віталіївна, Іщенко Олена Леонідівна, Кліщ Оксана Михайлівна. (2018) Я досліджую світ 1 клас. Частина перша Літера ЛТД, Київ. ISBN 978-966-178-944-8; 978-966-178-945-5 Ч.1
4. Ващенко Олена Миколаївна, Романенко Людмила Віталіївна, Романенко Катерина Анатоліївна, Іщенко Олена Леонідівна, Козак Л.З. (2020) Я досліджую світ. Частина 1. 3 клас Літера ЛТД, Київ, Україна. ISBN 978-966-945-149-1, 978-966-945-150 Ч. 1
5. Ващенко Олена Миколаївна, Романенко Людмила Віталіївна, Романенко Катерина Анатоліївна, Іщенко Олена Леонідівна, Козак Лілія Зіновіївна, Кліщ Оксана Михайлівна. (2020) Я досліджую світ. Частина 2. 3 клас. Літера ЛТД, Київ, Україна. ISBN 978-966-945-067-149-1, 978-966-945-151-4 Ч.2
6. Іщенко Олена Леонідівна, Ващенко Олена Миколаївна, Романенко Людмила Віталіївна, Романенко Катерина Анатоліївна, Кліщ Оксана Михайлівна. (2019) Я досліджую світ. Частина 1. 2 клас. Літера ЛТД. Київ. ISBN 978-966-945-067-80, 978-966-945-068-5. Ч.1
7. Іщенко Олена Леонідівна, Ващенко Олена Миколаївна, Романенко Людмила Віталіївна, Романенко Катерина Анатоліївна, Кліщ Оксана Михайлівна. (2019) Я досліджую світ. Частина 2. 2 клас Літера ЛТД, Київ. ISBN 978-966-945-067-80, 978-966-945-068-5 Ч.1
8. Іщенко Олена Леонідівна, Ващенко Олена Миколаївна, Романенко Людмила Віталіївна, Романенко Катерина Анатоліївна, Кліщ Оксана Михайлівна. (2019) Я досліджую світ. Частина 1. 2 клас Літера ЛТД, Київ, Україна. ISBN 978-966-945-067-8 978-966-945-069-2 Ч.2
9. Мієр Т.І. Нормативно-правові основи професійної діяльності вчителя початкової школи: навч. посіб. - К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. - 304 с. ISBN 978-617-658-088-1